www.edcbmj.ir e-ISSN: 2345-5284

Education Strategies in Medical Sciences (ESMS)

Journal homepage: www.edcbmj.ir/en e-ISSN: 2345-5284

Baqiyatallah University of Medical Sciences

Investigating the Necessity of Designing a Curriculum for Learning and Study Skills in the Iranian Higher Education System

Taliya Torabi [1], Ali Asghar Bayani [1,*], Hasan Saemi [1], Hamze Akbari [1]

[1] *Educational Science group, Azadshahr unit, Islamic Azad University, Azadshahr, Iran.*

* Corresponding Author : Ali Asghar Bayani, Educational Science group, Azadshahr unit, Islamic Azad University, Azadshahr, Iran.
Email:aabayani@yahoo.com

Article Info

Keywords: *Investigation, Curriculum design, Study and learning skills, Higher education system*

Abstract

Introduction: Lack of knowledge of reading skills causes students not to get good results from their efforts. Designing a curriculum for learning and study skills is very important in improving the quality of the educational system and individual empowerment of students. The purpose of this study was to investigate the need to design a curriculum for studing and learning skills in the Iranian higher education system.

Methods: The present study, as a qualitative one, used the content analysis methodology. In order to reach the consensus among experts, a semi-structured interview was used, which showed theoretical saturation in the fifteenth interview. Then, the data obtained from the interviews were coded using the contractual content analysis method, and finally, the data analysis was performed through MAXQDA10 software.

Results: The results of the analysis of the findings included 119 initial codes. Eventually, by merging similar codes, 54 final codes, in 6 subcategories and 2 main categories, were extracted. The main category of "improving the quality of education" includes the subcategories of "improving the quality of learning", "academic achievement" and "creating interest and motivation" and the main category of "individual empowerment" includes the subcategories of "promoting self-confidence", "helping the innate talents" and "identification of study techniques".

Conclusions: The findings indicate that designing a curriculum for study and learning skills in the higher education system can be a constructive aid for the promotion, empowerment and development of students.

Copyright © 2020, Education Strategies in Medical Sciences (ESMS). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-09-12]

مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی
دوره ۱۵، شماره ۴، ۱۴۰۱
صفحات: ۳۶۸-۳۷۵

واکاوی ضرورت طراحی برنامه درسی مهارتهای مطالعه و یادگیری در نظام آموزش عالی ایران

تالیا ترابی [۱]،علی اصغر بیانی [۲،*]،حسن صائمی [۳]،حمزه اکبری [۴]

[۱] گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران

* نویسنده مسئول: علی اصغر بیانی، گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران . Email: aabayani@yahoo.com

چکیده

مقدمه: عدم آگاهی از مهارتهای مطالعه، موجب می شود دانشجویان از تلاش خود نتیجه مطلوبی بدست نمی آورند. طراحی برنامه درسی مهارتهای مطالعه و یادگیری در ارتقاء وکیفیت بخشی نظام آموزشی و توانمند سازی فردی دانشجویان بسیار حائز اهمیت است. هدف پژوهش حاضر، واکاوی ضرورت طراحی برنامه درسی مهارتهای مطالعه و یادگیری در نظام آموزش عالی ایران بود.

روش ها: تحقیق حاضر از نظر ماهیت پژوهش کیفی و از حیث نوع مطالعه، تحلیل محتوا بود. برای دست یابی به اجماع نظر متخصصان از مصاحبه نیمه ساختارمند استفاده شدکه اشباع نظری در مصاحبه ۱۵محرز گردید. سپس با استفاده از روش تحلیل محتوای قراردادی داده های حاصل از مصاحبه ها کدگذاری شد و در نهایت تجزیه و تحلیل داده ها از طریق نرم افزار MAXQDA10 انجام شد.

یافته‌ها: نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل یافته ها شامل ۱۱۹ کد اولیه بود که در نهایت با ادغام کدهای مشابه ،۵۴ کد نهایی در۶ زیر طبقه و ۲طبقه اصلی استخراج گردید. طبقه اصلی« ارتقاءکیفیت آموزشی» شامل زیر طبقات:«کیفیت بخشی به یادگیری»،«پیشرفت تحصیلی» و«ایجاد علاقه و انگیزه»و طبقه اصلی«توانمند سازی فردی» شامل زیر طبقات:«ارتقاء خودباوری واعتماد بنفس»، «کمک به استعدادهای فطری» و« شناسایی تکنیک های مطالعه» بود.

نتیجه‌گیری: یافته های پژوهش حاکی از آن است که؛ طراحی برنامه درسی مهارتهای مطالعه و یادگیری در نظام آموزش عالی می تواند در جهت اعتلای ،توانمندسازی و پیشرفت دانشجویان کشور کمک سازنده ای باشد.

واژگان کلیدی: واکاوی، طراحی برنامه درسی، مهارتهای مطالعه و یادگیری، نظام آموزش عالی

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-09-12]

مقدمه

آموزش عالی به عنوان یکی از مهمترین و سازنده ترین نهاد اجتماعی ،در دهه های اخیر با تحولات بسیاری روبرو بوده است. این نهاد برای حفظ پویایی خود به برنامه ریزی راهبردی، بهبود فرآیندها و اتخاذ روش های مناسب نیازمند می باشد(۱). طراحی برنامه درسی، یکی از اساسی ترین موضوع های برنامه درسی به شمار می آید که، ناظر به تعیین منابع،شناسایی عناصر تشکیل دهنده برنامه و نوع تصمیم هایی است که درباره هر یک از آن ها گرفته می شود(۲). طراحی برنامه درسی باید به گونه ای باشد که با ایجاد محیط یادگیری پویا، زمینه رشد و شکوفایی دانشجویان و شکل دهی به هویت واقعی آنان میسر گردد (۳). یکی از چالش هایی که فراگیران در طول دوران تحصیل با آن مواجه می شوند فقدان یا ضعف مهارتهای مطالعه است. از سالهای ۱۹۷۰ به بعد، مهارتهای مطالعه ،در پژوهش های آموزشی مورد توجه قرار گرفت (۴). در ایران نیز، این امر از مهمترین مشکلات کنونی نظام آموزشی است.که هرساله دهها میلیارد از بودجه کشور را هدر می دهد و نیروهای بالقوه و سرمایه های جامعه که همان نیروی انسانی است، بی ثمر می ماند(۵). مهارتهای مطالعه، ابزارهایی هستند که فراگیران برای یادگیری بهتر بکار می گیرند و هم تواناییهای ضروری یک یادگیری موثرمحسوب می شوند (۶). ایجاد عادات خوب مطالعه در بین دانشجویان در دانشگاه و آموزش مادام العمر آنها بسیار حیاتی است (۷). دانشجویان دارای مهارت های ضعیف مطالعه و یادگیری، در فرآیند های مختلف پردازش اطلاعات از جمله رمز گردانی و ذخیره سازی مطالب نقص های اساسی دارند که این مساله باعث تضعیف یادگیری و عملکرد ضعیف آنها در امتحان می شود(۸).مهارتهای مطالعه می تواند بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان تاثیر بسزایی داشته باشد و نیاز به ایجاد تغییرات در برنامه آموزشی فعلی می باشد. ضروری است در دانشگاه، اساتید از این مهارت برای افزایش انگیزه دانشجویان استفاده کنند و این امر برای دانشگاه به عنوان یک هدف قرار گیرد(۹). بر اساس نتایج تحقیقاتی دراین زمینه، استفاده از مهارتها و عادات مطالعه، باعث پیشرفت تحصیلی فراگیران می شود (۱۰). یادگیری دانشجویان مسئله ای بسیار مهم است که می تواند از عواملی بسیاری تاثیر پذیرد و پیامدهای گوناگونی را در سطوح مختلف به همراه داشته باشد(۱۱). تشویق دانشجویان به اینکه عادات مطالعه خود را توسعه دهند و داشتن برنامه برای مطالعه، استفاده از منابع مناسب از عوامل موثر در تسهیل یادگیری می باشد(۱۲).

در پژوهشی تحت عنوان« تاثیرآموزش روش های مطالعه با تاکید بر راهبردهای شناختی و فراشناختی برمیزان پیشرفت تحصیلی وانگیزش پیشرفت فراگیران» به این نتیجه رسیدندکه؛آموزش روشهای مطالعه، خواندن، درک مطلب، یادداشت برداری ،نوشتن، روش امتحان دادن و مقابله با استرس، برمیزان پیشرفت تحصیلی وانگیزش پیشرفت فراگیران تاثیرگذار می باشد (۱۳) و در تحقیق دیگری تحت عنوان« سبک های انگیزش و پیشرفت تحصیلی، نقش واسطه خودپنداشت تحصیلی» دریافتند ؛ اگر چه انگیزش پیشرفت تحصیلی همه زمینه های مربوط به تحصیل را در بر می گیرد، اما بخش عمده ای از آن مربوط به انگیزش پیشرفت در یادگیری می باشد، که نقش بسزایی دارد. همچنین؛ عامل انگیزش موجب بالا رفتن سطح ارتقاء فرد در یادگیری می شود(۱۴). مطالعات حاکی از آن است که؛ آموزش راهبردهای یادگیری و مطالعه، در بهبود خودپنداره فراگیران دارای اضطراب امتحان مؤثر بوده است و به فراگیران این توانایی را می‌دهد که اضطراب خود را کنترل نموده و در ارتقا خودباوری و اعتماد بنفس نقش اساسی دارد(۱۵).

آموزش تکنیک های نوین مطالعه و یادگیری از طریق برگزاری کارگاههای آموزشی برای دانشجویانی که تازه وارد دانشگاه شدند، بسیار موثر است.پژوهش ها حاکی از آن است که؛ برگزاری دوره های آموزشی مهارتهای مطالعه می تواند موجب بهبود عملکرد تحصیلی فراگیران شود (۱۶). در پژوهشی دیگر یافته ها حاکی از آن است که؛ دانشجویان پس از شرکت در یک دوره آموزشی، مهارتهای مطالعه و یادگیری آنها به طور قابل توجهی بهبود یافت و پیشرفت قابل توجهی در نمرات آنها در طول دوره تحصیلی بدست آمد(۱۷).

در پژوهشی« تحت عنوان نقش میانجی گری مهارت های مطالعه در تأثیر خودکارآمدی تحصیلی، باورهای معرفت شناختی و اضطراب تحصیلی برعملکرد تحصیلی فراگیران» مشخص شد که؛ مهارتهای مطالعه به طور مستقیم با عملکرد تحصیلی فراگیران در ارتباط است (۱۸). یافته های فردی دانشجویان تا حدی به استفاده از راهبردها و تکنیک هایی که آنها برای مطالعه اعمال می کنند بستگی دارد و هیچ روش مطالعه ای وجود ندارد که برای همه افراد موثر باشد و راز آن در توانایی و شناسایی مطالعه شخصی نهفته است و روش مطالعه هر کسی به صورت منحصربفرد در محیط و شرایط مختلف، متفاوت می باشد و ضروری است که هر شخصی بداند برای مطالعه خوب و موثر، در چه شرایطی و از چه استراتژی های مختلف و مناسبی استفاده کند (۱۹).یافته ها حاکی از آن است که؛ بین سبک های تفکر و شیوه های یادگیری ترجیحی دانشجویان در بسیاری ابعاد رابطه مستقیم وجود دارد(۲۰).نتایج پژوهشی تحت عنوان« رابطه بین علایق حرفه ای، خودکارآمدی و پیشرفت در پیش بینی مسیرهای آموزشی» نشان داد که؛ برای رسیدن به پیشرفت تحصیلی و کارایی بالاتر در امر آموزش، هر فرد باید مهارتها و عادات مناسبی در جهت استفاده و دستیابی به دانش داشته باشد. دانشجویان خوب افرادی هستند که به فعالیتهای

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-09-12]

خود آگاهی دارند. یادگیری بیشتری از خود نشان می دهند و در راه رسیدن به اهداف خود تلاش بیشتری می کنند(۲۱)
با توجه به مطالب ذکر شده، در نظام آموزشی کشور ما، دانشجویان از راهبردها و تکنیک های مطالعه اطلاعات کافی ندارند. در طول مدت تحصیل خود با حجم متنوعی از مطالب جدید و دشوار روبرو می شوند با تمام وقتی که صرف مطالعه و درس خواندن می کنند یادگیری موثر و پایداری نخواهند داشت. یادگیری آنها مستلزم مدیریت زمان در قالب یک برنامه درسی منظم است. عدم انتخاب روش مطالعه مناسب از سوی دانشجویان ممکن است، آنها را دچار سردرگمی یا دلزدگی از تحصیل کند و یا موجب اتلاف وقت و انرژی آنها شود. بر اساس آنچه گفته شد در اینجا این سوال مطرح است که؛ ضرورت طراحی برنامه درسی مهارت های مطالعه و یادگیری برای دانشجویان درنظام آموزش عالی ایران چیست؟

روش ها

پژوهش حاضر از نظر ماهیت در زمره تحقیقات کیفی و با استفاده از روش تحلیل محتوا انجام شد. تحلیل محتوا روشی مناسب برای پاسخ دادن به سوال ها درباره محتوای یک پیام است(۲۲).برای تحلیل داده ها از روش تحلیل محتوای قراردادی استفاده شد. در روش تحلیل محتوای قراردادی کدها وطبقات به طور مستقیم و به صورت استقرایی از داده های خام استخراج شدند(۲۳). داده ها از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته از متخصصان وخبرگان تا زمان اشباع نظری ادامه یافت. مشارکت کنندگان در این پژوهش را ۱۵ نفر از اعضای هیات علمی، دکتری تخصصی در رشته های علوم تربیتی(برنامه ریزی درسی و مدیریت آموزشی) و روانشناسی تربیتی؛ دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی استان گلستان در سال تحصیلی(۹۹-۹۸)شامل شدند . معیار ورود به مصاحبه، داشتن سابقه دانشگاهی بیش از ۱۰ سال، تحصیلات دکتری و بعضا رتبه دانشگاهی استادیار و دانشیار بوده است. همچنین مشارکت کنندگان دارای سابقه تدریس بسیار درخشان و صاحب مقالات علمی بوده اند. روش نمونه گیری در این پژوهش هدفمند بود. در این پژوهش محقق پس از معرفی خود و توضیح مختصر و روشن در مورد پژوهش و هدف از انجام آن برای شرکت کنندگان ، از آن ها رضایت کامل مبنی بر شرکت در انجام مصاحبه را گرفت. ضبط و ثبت گفته های مشارکت کنندگان با رضایت خود آن ها صورت پذیرفت. اسامی مشارکت کنندگان در پژوهش فقط برای محقق معلوم بود. به مشارکت کنندگان نیز اطمینان داده شد که اطلاعات حاصل از مصاحبه به صورت محرمانه نگهداری و در اختیار دیگران قرار نخواهد گرفت . سوال پژوهش از قبل در اختیار مصاحبه شوندگان قرار گرفت؛ سپس، با هماهنگی های لازم، مصاحبه ها ۴۵ تا ۶۰دقیقه به طول انجامید. داده های بدست آمده از مصاحبه ها به داده های متنی تبدیل شد. داده ها در کدگذاری اولیه، خط به خط بررسی شدند و به هر جمله مرتبط با رویداد، یک کد اختصاص یافت و کدها شناسایی شدند. بعد از کدگذاری تمام متن، تثبیت در کدگذاری دوباره کنترل شد. در مرحله بعد کدهای اولیه طبقه بندی گردید و کد های مشابه در زیر طبقات جای گرفتند و طبقات با رویکرد استقرایی از داده های خام استخراج شدند.البته پس از اتمام مرحله پیاده نمودن مصاحبه ها و بعد از یادداشت برداری ازتمام موارد مصاحبه شده، داده ها با استفاده از نرم افزار MAXQDA10کد بندی شدند. برای تامین اطمینان از اعتبار یافته های کیفی، از ملاک های تأمین پژوهش های کیفی استفاده شد (۲۴). Credibility اعتبار پذیری ،Transferability انتقال پذیری و تناسبFittingness and ، تاییدپذیریConformabilityو قابلیت اعتماد وحسابرسی Dependability (۲۵). برای قابلیت اطمینان از صحت داده ها و مفاهیم استخراج شده از بازنگری شرکت کنندگان استفاده شد؛ یعنی مفاهیمی که بیانگر دیدگاه شرکت کنندگان نبود اصلاح گردید. ۵ نفر از شرکت کنندگان گزارش مرحله نخست، فرآیند تحلیل یا مقوله های بدست آمده را بازبینی کرده و نظر خود را در ارتباط با آن ابراز داشتند (تطبیق توسط اعضا). برای قابلیت اطمینان از دقیق بودن مفاهیم استخراج شده توسط افراد متخصص و اساتید هیات علمی که در زمینه کار کیفی دارای تجربه کافی بوده اند کنترل و تایید شد. اعتماد وحسابرسی مراحل تحقیق به طور دقیق ثبت وگزارش شد تا امکان پیگیری تحقیق برای دیگران فراهم شود و چند مورد از مصاحبه ها به صورت جداگانه کدگذاری شد و میزان شباهت کدها بررسی شد و یک نتیجه کلی حاصل شد.جهت انتقال پذیری و تناسب به توصیف غنی و توصیف کامل مراحل کار پرداخته شد(۲۶). روایی یافته با دریافت نظرات متخصصان و اساتید درباره درستی پژوهش تایید شد. همچنین ۵ تن از اساتید الگوی بدست آمده از یافته های پژوهش را تایید کردند.

یافته ها

برای دست یابی به پاسخ به سؤال پژوهش، از متخصصان حوزه علوم تربیتی و روانشناسی تربیتی مصاحبه به عمل آمد.در مرحله اولیه کدگذاری باز بود تعداد ۱۱۹ گویه از مصاحبه های صورت گرفته استخراج شد.که در نهایت با ادغام کدهای اولیه ۵۴ کد نهایی،۶ زیرطبقه و ۲طبقه اصلی از مصاحبه با شرکت کنندگان استخراج شد. طبقات اصلی و زیر طبقات بدست آمده به قرار زیر است:

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-09-12]

جدول ۱ . زیرطبقات و طبقات اصلی نتایج حاصل از مصاحبه ها

طبقات اصلی	ارتقاء کیفیت آموزشی			توانمندسازی فردی		
زیر طبقات	کیفیت بخشی به یادگیری	پیشرفت تحصیلی	ایجاد انگیزه و علاقه	کمک به استعداد های فطری	ارتقاء خود باوری واعتماد بنفس	شناسایی تکنیک های مطالعه

یافته های ناشی از مطالعه کیفی(تحلیل محتوای قراردادی) در پاسخ به سؤال پژوهش در خصوص ضرورت طراحی برنامه درسی مهارتهای مطالعه و یادگیری در نظام آموزش عالی ایران به شرح ذیل است:

ارتقاء کیفیت آموزشی

یکی از طبقات اصلی در این پژوهش ارتقاء کیفیت آموزشی بود. برای بهبود نظامدار کیفیت یادگیری، درک رویکردهای یادگیری دانشجویان ضروری است. یکی از زیرطبقات توجه به کیفیت بخشی به یادگیری است. بعضی ازمفاهیم بدست آمده از مصاحبه با اساتید شامل: استقلال در یادگیری، بالابردن سرعت یادگیری،توانمند تر شدن دانشجو در دانشگاه،یادگیری بهینه و افزایش عملکرد دانشجو،بالا بردن کیفیت در تدریس و تقویت در یادگیری،ایجاد بستر عمیق مطالعه در دانشگاها،ایجاد توانایی تمرکز در یادگیری بود.بالا بردن کیفیت یادگیری در توانمند تر شدن دانشجو در امر مطالعه بسیار موثر است که شامل کیفیت فراگیران،کیفیت مدرسان و محیط آموزشی است. عوامل نامبرده باعث بالا بردن کیفیت در آموزش عالی و کیفیت بخشی به یادگیری ومانع از شکست تحصیلی دانشجو می شود. در این خصوص یکی از مصاحبه شوندگان(مرد، دکتری برنامه ریزی درسی) اظهار داشت: « مهارت مطالعه با کاربرد فنون اثر بخش در یادگیری باعث می شود، مطالعه آسانتر سریعتر و لذتبخش تر شود و در نتیجه علاقه خواننده نسبت به مطالعه افزایش می یابد و کیفیت تدریس را بالا برده و در یادگیری تاثیر مثبتی دارد» .

از دیگر زیر طبقات بدست آمده در این پژوهش پیشرفت تحصیلی بود. رویکردی که دانشجویان در یادگیری شان برمی گزینند، در کیفیت یادگیری و موفقیت تحصیلی آنها موثر است. بعضی ازکدهای بدست آمده از مصاحبه با اساتید شامل: بهبود شیوه کارآمد در تحصیل، ایجاد بستر مناسب آموزشی، تاثیر عمیق یادگیری بر پیشرفت تحصیلی، کشف نقاط ضعف دریادگیری، نقش مهارتهای مطالعه در موفقیت تحصیلی بود. در این خصوص یکی از مصاحبه شوندگان(مرد، دکتری روانشناسی تربیتی) اظهار داشت: « دانشجویان در دوره های متوسطه و آموزش ابتدایی به طور مطلق با شیوه های یادگیری ومطالعه آشنا نیستند ، کلاس و درس خاصی هم برای آنها تدوین نشده، مفید است که دوره های آموزش مهارتهای مطالعه و یادگیری برای آنها در نظر گرفته شود. به توانمند تر دانشجو در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی آنها کمک بسیاری می کند» .

یکی دیگراز زیر طبقات ایجاد انگیزه و علاقه در یادگیری بود. انگیزه، لازمه دستیابی به موفقیت در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی است. بعضی ازکدهای بدست آمده از مصاحبه با اساتید شامل:شکوفا کردن استعدادهای دانشجویان،بالا بردن سطح انگیزه و علاقه دانشجویان، کمک به تضمین موفقیت و سلامت روان دانشجو ،جلوگیری از اضطراب امتحان و عدم موفقیت تحصیلی بود. در این خصوص یکی از مصاحبه شوندگان(زن، دکتری روانشناسی تربیتی) اظهار داشت: «دانستن روشهای صحیح مطالعه می تواند شوق وانگیزه دانشجویان را برای مطالعه و یادگیری بیشتر کرده و فرد حالت انگیزشی پیدا می کند،علاقه و انگیزه به سلامت روانی آنهاکمک می کند. مهارتهای آنها را افزایش می دهد ودر موفقیت تحصیلی تاثیر بسزایی دارد» .

توانمند سازی فردی

یکی دیگر طبقات اصلی توانمندسازی فردی بود. بهبود سطح توانایی فردی یک فرآیند توقف ناپذیر در طول زندگی است که باعث می شود فرد کنترل آگاهانه ای در درک و یادگیری مطالب داشته باشد.یکی از زیر طبقات، کمک به استعدادهای فطری بود. بعضی از کدهای بدست آمده از مصاحبه با اساتید شامل: مشکلات فردی دانشجو در امر مطالعه، ناتوانی در به یادسپاری مطالب توسط دانشجو، توجه به تفاوتهای فردی در دانشجویان، غلبه بر مشکلات و ناتوانی حافظه در یادگیری ، عدم توانایی کسب دانش به صورت انفرادی بود. در این خصوص یکی از مصاحبه شوندگان (مرد،دکتری مدیریت آموزشی) اظهار داشت: «در برنامه درسی مطالعه و یادگیری تفاوتهای فردی را هم باید در نظر بگیریم. الگویی که عام باشد، مورد استفاده همه نیست. بنابراین باید طوری طراحی شود که مورد استفاده همه قرار بگیرد» .

یکی دیگر از زیر طبقات ارتقاء خود باوری و اعتمادبنفس در مطالعه است. خودباوری و اعتماد بنفس، موجب بالا رفتن سطح یادگیری شده و خودتنظیمی را در فرد افزایش می دهد. بعضی از کدهای بدست آمده از مصاحبه با اساتید شامل: افزایش خودکار آمدی و اعتماد بنفس در مطالعه، آموزش تفکر نقد پذیری، ایجاد درک عمیق در یادگیری، بهبود مهارتهای شناختی، ایجاد مهار

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-09-12]

ت تفسیر و پردازش اطلاعات بود. در این خصوص یکی از مصاحبه شوندگان (مرد،دکتری برنامه ریزی درسی) اظهار داشت: « آگاهی از مهارتهای مطالعه باعث افزایش اعتماد بنفس در فراگیران و یادگیری پایدار می شود. در حقیقت شوق یادگیری در دانشجویان افزایش یافته و روحیه کنجکاوی ،تفکر انتقادی ، خودارزیابی، درک و فهم آنها از مفاهیم درسی بالا می رود.آموزش تفکر نقد پذیری نیز به ارتقاء خود باوری و اعتمادبنفس کمک کرده و موجب توانمند سازی شخصیت افراد می شود. ».

یکی دیگراز زیر طبقه های بدست آمده شناسایی تکنیک های مطالعه است. منظور از شناسایی روشهای نوین مطالعه و یادگیری، مجموعه ای از روشهای صحیح مطالعه وشیوه هایی که در زمان مطالعه باید به آن توجه نمود، روش هایی که منجر به تقویت و سازماندهی حافظه در یادگیری می شوند. بعضی از کدهای بدست آمده از مصاحبه با اساتید شامل:برگزاری کارگاههای آموزشی ، آشنایی فراگیر با ایده های جدید، توجه به صرفه جویی در وقت در مهارتهای مطالعه، ایجاد برنامه ریزی دقیق در یادگیری بود.در ارتباط با صرفه جویی در وقت (مرد،دکتری برنامه ریزی درسی) اظهار داشت:« مهارت مطالعه با کاربرد فنون اثربخش در یادگیری باعث می شود، مطالعه آسانتر سریعتر و لذتبخش تر شود .فراگیر با صرف زمان کوتاه تر مطالب بیشتری می خواند و توجه فردی به امر مطالعه باعث تداوم و استمرار به مطالعه و یادگیری می گردد.مدیریت زمان راهکاری ارزشمند برای مدیریت در اقتصاد جامعه است».

بحث

هدف از پژوهش حاضر، واکاوی ضرورت طراحی برنامه درسی مهارتهای مطالعه و یادگیری درنظام آموزش عالی ایران بود. نتایج حاصل از بررسی مصاحبه ها در ارتباط با سؤال تحقیق نشان داد: طراحی برنامه درسی مهارتهای مطالعه و یادگیری در ارتقاء کیفیت آموزشی و توانمند سازی فردی دانشجویان ضروری به نظر می رسد. مشخص شد در ارتقا کیفیت آموزشی عواملی مانند؛ کیفیت بخشی به یادگیری ،پیشرفت تحصیلی و ایجاد علاقه و انگیزه تاثیر بسزایی دارد. افت تحصیلی در دانشگاهها یکی از مشکلات عمده مراکز آموزش عالی بود. افت تحصیلی نه تنها ممکن است دانشجویان را از نظر روحی دچار مشکل نماید بلکه از نظر پیشرفت تحصیلی آنها را در معرض خطر محرومیت از تحصیل نیز قرار می دهد. یکی از علل افت تحصیلی ضعف در مهارت مطالعه و یادگیری است. پژوهشگران آموزشی بر این عقیده هستند که برای بهبود کیفیت یادگیری نظامدار، درک رویکردهای یادگیری دانشجویان ضروری است. رویکردی که دانشجویان در یادگیری شان برمی گزینند، تأثیر بسزایی بر کیفیت یادگیری و موفقیت تحصیلی آنها دارد. برانگیختن دانشجویان برای بهبود یادگیری شان موجب ارتقا کیفیت یادگیری آنها خواهد شد. نتایج حاصل از پژوهش حاضر با نتایج پژوهش های گذشته از جمله؛ فای و همکاران(۱۰) که نشان دادند؛ استفاده از مهارتها و عادات مطالعه، باعث پیشرفت تحصیلی فراگیران می شود. همچنین؛ با پژوهش وفوری و کرامتی(۱۳) آموزش روشهای مطالعه خواندن ودرک مطلب، یادداشت برداری ،نوشتن، روش امتحان دادن ومقابله با استرس، برمیزان پیشرفت تحصیلی وانگیزش پیشرفت فراگیران تاثیرگذار می باشد،هماهنگ است. در ارتباط با ایجاد علاقه و انگیزه در فراگیران، عدم انگیزه در یادگیری شکست تحصیلی را بدنبال دارد. انگیزش و متغیرهای انگیزشی بر کارکردهای شناختی فراگیران، تاثیر گذار است. آموزش و بکارگیری راهبرهای شناختی می تواند متغیرهای انگیزشی نظیر خودکارآمدی را تحت تأثیر قرار دهد. یکی از مهمترین عواملی که به یادگیری مطالب درسی کمک می کند، یادگیری را سهل تر و سریعتر می سازد، انگیزه است. بالا بردن سطح انگیزه و علاقه در دانشجویان، سلامت روان و موفقیت تحصیلی آنها را تضمین می کند. ایجاد روحیه قوی و انگیزه در دانشجو از اضطراب امتحان جلوگیری می کند. بنابراین، عامل انگیزش در بالا رفتن سطح ارتقاء فرد در یادگیری و شکوفایی استعداد های بالقوه دانشجویان تاثیر بسزایی دارد. این یافته ها با تحقیق لطفی و ابراهیمی(۱۴) که نشان دادند؛ اگر چه انگیزش پیشرفت تحصیلی همه زمینه های مربوط به تحصیل را در بر می گیرد، اما بخش عمده ای از آن مربوط به انگیزش پیشرفت در یادگیری می باشد، هماهنگ است.

در ارتباط با دومین طبقه اصلی پژوهش، توانمند سازی فردی عواملی مانند؛ کمک به استعدادهای فطری، شناسایی روش های نوین مطالعه، ارتقا خودباوری و اعتماد بنفس تاثیر بسزایی دارد. یکی از عواملی که مانع از شکست تحصیلی دانشجو می شود و روی عملکرد و پیشرفت تحصیلی فرد موثر است، خودکارآمدی تحصیلی می باشد. خودکارآمدی موجب بالارفتن اعتماد بنفس در فرد می شود. این یافته ها با تحقیق پریکل و همکاران(۱۵) که نشان داد؛ آموزش راهبردهای یادگیری و مطالعه، در بهبود خودپنداره فراگیران دارای اضطراب امتحان مؤثر بوده است و به فراگیران این توانایی را می‌دهد که اضطراب خود را کنترل نموده و در ارتقا خودباوری و اعتماد بنفس نقش اساسی دارد،همسو می باشد. در ارتباط با شناسایی روش های نوین مطالعه ، بکارگیری روش مناسب مطالعاتی برای دانشجویان عامل بسیار مهمی در ارتقاء و ماندگاری دانش فراگرفته شده است، درحالی که روش نامناسب می تواند موجب محدودیت دریافت دانش و سطحی شدن درک دانشجو شود. با اطلاع از تکنیک های مطالعه فراگیر می تواند برنامه ریزی دقیق در یادگیری ایجاد نموده و با ایده های جدید آشنا شود. شناسایی روش های مطالعه کار آمد به مدیریت زمان در مهارتهای مطالعه کمک می کند و در هزینه

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-09-12]

های هنگفت آموزش عالی صرفه جویی می شود.برگزاری کارگاه های آموزشی در بدو ورود به دانشگاه که موجب آگاهی از مهارتهای مطالعه و یادگیری برای فراگیر می شود، امری ضروری است در پیشرفت و موفقیت تحصیلی افراد موثر است.این یافته ها با نتایج پژوهش امانی و امام محمدی (۱۷) که نشان دادند ؛ دانشجویان پس از شرکت در یک دوره آموزشی، مهارتهای مطالعه و یادگیری آنها به طور قابل توجهی بهبود یافت و پیشرفت بسیاری در نمرات آنها در طول دوره تحصیلی مشاهده شد و پژوهش اشرف زاده و همکاران(۱۸) که نشان دادند؛ مهارتهای مطالعه به طور مستقیم با عملکرد تحصیلی فراگیران در ارتباط است و لازم است جزوات آموزشی در زمینهٔ مهارتهای صحیح مطالعه در بدو ورود به فراگیران ارائه شود و کارگاه های آموزشی مهارتهای مطالعه صحیح در طول سال تحصیلی برای آنها برگزار شود،هماهنگ است.

در ارتباط با کمک به استعدادهای فطری، توجه به تفاوتهای فردی دانشجویان در محیط های یادگیری مختلف و روش های مطالعه و یادگیری متفاوت و رویکردهای گوناگونی که افراد برای یادگیری اتخاذ می کنند، متفاوت است و هر روش مطالعه تأثیر خاص خود را بر فراگیر می گذارند. غلبه بر مشکلات و ناتوانی حافظه در یادگیری و عدم توانایی کسب دانش به صورت انفرادی از جمله مواردی است که باید به آن توجه شود.یافته های فردی دانشجویان تا حدی به استفاده از راهبردها و تکنیک هایی که آنها برای مطالعه اعمال می کنند بستگی دارد و هیچ روش مطالعه ای وجود ندارد که برای همه افراد موثر باشد و راز آن در توانایی و شناسایی مطالعه شخصی نهفته است و روش مطالعه هر کسی به صورت منحصربفرد در محیط و شرایط مختلف، متفاوت می باشد.این یافته ها با نتایج پژوهش کشتکاران و همکاران(۲۰)که نشان دادند؛ افراد تفاوتهای فردی زیادی دارند شیوه مطالعه آنها نیز متنوع است. به این ترتیب تفاوتهای فردی در سبک یادگیری افراد تاثیر زیادی در فرآیند آموزش دارد تا به نیازهای فراگیران پاسخ مثبت تری داده شود و نتایج تحقیقاتی پاتریک و همکاران(۲۱) در این زمینه نشان می دهد که؛ برای رسیدن به پیشرفت تحصیلی و کارایی بالاتر در امر آموزش، هر فرد باید مهارتها و عادات مناسبی در جهت استفاده و دستیابی به دانش داشته باشد. دانشجویان خوب افرادی هستند که به فعالیتهای خود آگاهی دارند. یادگیری بیشتری از خود نشان می دهند و در راه رسیدن به اهداف خود تلاش بیشتری می کنند همسو است.از محدودیت های این پژوهش می توان به این مساله اشاره کرد که ؛روش کیفی خیلی دقیق و عینی نیست ونتایج آن وابسته به نظرات مشارکت کنندگان در این پژوهش بود . در این پژوهش جمع آوری و تحلیل داده ها بسیار وقت گیر بود. همچنین پیشنهاد می شود؛کارگاههای چند ساعته برای افزایش مهارتهای مطالعه در ترم اول برگزار شود . واحدی اختیاری در ترم اول هر سال تحصیلی برای کلیه دانشجویان قابل انتخاب باشد و زمینه های مطالعاتی در حیطه تکنیک های یادگیری و تشویق دانشجویان به نگرش علمی به شیوه های مطالعه فراهم شود.

نتیجه گیری

نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد؛ طراحی برنامه درسی مهارتهای مطالعه و یادگیری در نظام آموزش عالی ایران امری ضروری به نظر می رسد زیرا؛ شیوه مطالعه دانشجویان از کیفیت مطلوبی برخوردار نبود و با افزایش سطح توانمندی فردی، آگاهی از تکنیک های نوین مطالعه ، مدیریت زمان در نحوه مطالعه و ایجاد علاقه و انگیزه در دانشجویان می توان از افت و شکست تحصیلی آنها جلوگیری کرد که باعث اعتماد بنفس و خودباوری و خودکار آمدی در دانشجو می شود، در بالا بردن سطح استعدادهای فطری و ذاتی دانشجویان نقش بسزایی دارد و در آینده شغلی آنها بسیار تاثیر گذار می باشد مسیر پیشرفت دانشجویان را هموار می سازد.

سپاس گزاری

بدینوسیله مراتب و سپاس خود را از اعضای هیأت علمی که در انجام مصاحبه همکاری و مساعدت لازم را داشتند و همچنین متخصصان و اساتیدی که در روایی پژوهش، ما را یاری نمودند، اعلام می نمائیم.

ملاحظات اخلاقی

در این پژوهش رضایت آگاهانه مشارکت کنندگان در مصاحبه و رعایت حقوق انسانی آن ها در تمام مراحل تحقیق مورد احترام بوده است. لازم به ذکر است این مقاله برگرفته از رساله دکتری رشته برنامه ریزی درسی است. انجام این پژوهش باکد اخلاق IR.IAU.AK.REC.1399.009 دانشگاه آزاد اسلامی واحد آزادشهر مورد تأیید قرارگرفته است.

تضاد منافع

این مقاله هیچگونه تعارض منافی با فرد یا سازمانی نداشته و بین نویسندگان نیز هیچگونه تعارض منافعی وجود ندارد.

منابع

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-09-12]

1.Enders J. Higher Education Management. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, 2nd edition, 2015;10 845-849.
2.Ornstein A, Hunkinks F. Curriculum . foundations, principles, and issues. Seventh edition. Harlow, England: Pearson Education Limited. 2018
3.Branch W T. Teaching professional and humanistic values: Suggestion for a practical and theoretical model. Patient education and counseling. 2015;98(2): 162-167.
4.Hohn R L. Classroom learning & teaching. Boston, MI: Longman Publishers USA. 2016
5.Golshan Foumani M R . Sociology of Education. Tehran: Doran.2017.[Persian]
6.Biabangard A. Educational Psychology. The Psychology of Teaching and Learning. Tehran. 2018 [Persian]
7.Papa E A, Castro J L, Emralino J, Rey M, Baygan A V M , Cayeb B. Study Habits and Skills of Freshman Students in Polytechnic University of the Philippines Paranaque City Campus. European Academic Research. 2016;1(3): 2605-2642.
8.Khalil M K, Hawkins H G, Crespo L M , Buggy J. The Relationship Between Learning and Study Strategies Inventory (LASSI) and Academic Performance in Medical Schools. Medical Science Educator. 2017;27 (2): 315-320.
9.Renes E , Prieto B , Lopez M, Fresno J M , Gonzalez Raurich M ,Tornadijo M E, Prieto M , Alvarez Ordonez A. Identification of study habits and skills associated with the academic performance of Bachelor's degree Food Scienceand Technology students at the University of Leon (Spain). Research In Food Scienceeducation. 2020;19:250-262.
10.Faye D, Reynaldo F, Cruz J, Bigley L , Adams K. Baccalaureate Student Nurses' Study Habits Prior to Admission to Nursing Program: A Descriptive Qualitative Study. Nurse Education Today. 2017;53: 61–66.
11.Sothan S. The determinants of academic performance: evidence from a Cambodian University. Studies in Higher Education.2019; 44(11): 2096-2111.
12.Santelices L, Avila M, Soto M , Dougnac A.The impact of a self-directed teaching approach on academic performance of medical students. Revista medica de Chile.2017;145(5) :595-602.
13.Vafuri J , Keramati H. The effect of teaching study methods with emphasis on cognitive and metacognitive strategies on academic achievement and student achievement motivation, Psychological Quarterly.2017; 5 (2): 31-40 .[Persian]
14.Lotfi A A , Ebrahimi G H S. Styles of motivation and academic achievement: the mediating role of academic self-concept. Transformational psychology: Iranian psychology.2015; 247: 43-257. [Persian]
15.Preckel F , Niepel c h , Schneide R M, Brunner M .Self-concept in Adolescence: A longitudinal study on reciprocal effects of self-Perceptions in academic and social domains . Journal of Adolescence. 2015;36(6): 1165-1175.
16.Bulenta A, Hakana K , Aydin B. An analysis of Undergraduates' Study Skills. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2015; 197 :1355 – 1362.
17.Amany S A , Eman M A. Enhancing Study Skills among Freshman Nursing Students: an Intervention Study. IOSR Journal of Nursing and Health Science. 2018;7(3) :22-29.
18.Ashrafzadeh T, Isa Zadegan A, Mikaeli M F. The mediating role of study skills in the effect of academic self-efficacy, epistemological beliefs and academic anxiety on the academic performance of high school students, knowledge and research in applied psychology. 2018;4 (19): 113-103.[Persian]
19.Mutsotso S N E, Abenga S B. Study methods for improving quality learning and performance in higher education. Educational Research and Review. 2010;5 (12) :808-813.

20.Keshtakaran A , Kafashi S ,Sadeghifar J. A study of the relationship between thinking styles and learning methods of Shiraz medical students. Journal of Education Development in Medical Sciences. 2013;6 (10): 50-55. [Persian]

21.Patrick L, Care E, Ainley M. The relationship between vocational interests, self-efficacy, and achievement in the prediction of educational pathways. Journal of Career Assessment.2011;19(1): 61–74.
22.Sarmad Z , Bazargan A, Hejazi E. Research Methods in Behavioral Sciences, Tehran: Agah.2014.[Persian]
23.Tesch R .Qualitative research: Analysis types and software: Routledge .2013.
24.Anney V N .Ensuring the quality of the findings of qualitative research: Looking at trustworthiness criteria. Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies (JETERAPS). 2014; 5(2): 272-281.
25.Waltz C F, Ora L S , Lenz E R. Measurement in nursing and health research. fourth ed: Springer Publishing Company. 2010
26.Vaismoradi M , Turunen H , Bondas T. Content analysis and thematic analysis: Implications for conducting a qualitative descriptive study. Nursing Health Sciences. 2013; 15: 398-405.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-09-12]